International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy
2022; 1(2): 48-53
https://isg-journal.com/international-science-journal-of-jurisprudence-philosophy/
doi: 10.46299/j.isjjp.20220102.4
ISSN: 2720-6769

RESOCJALIZACJA I REHABILITACJA SKAZANYCH W UKRAINIE: KORELACJA POJĘĆ

Oleksandr Sotuła[1]
[1]Katedra narodowego i międzynarodowego prawa, Wydział biznesu i prawa, Chersoński Uniwersytet Panstwowy, ul. Uniwersytecka, 27, Chersoń, 73000, Ukraina
ORCID: 0000-0003-4633-4500
Email address: sotula64@gmail.com

To cite this article:
Oleksandr Sotuła. Resocjalizacja i rehabilitacja skazanych w ukrainie: korelacja pojęć. International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy. Vol. 1, No. 2, 2022, pp. 48-53. doi: 10.46299/j.isjjp.20220102.4.
Received: 07 17, 2022; **Accepted:** 07 24, 2022; **Published:** 08 01, 2022

Streszczenie: Pojęcie resocjalizacji po raz pierwszy pojawiło się w ustawodawstwie ukraińskim w 2004 roku wraz z przyjęciem nowego Kodeksu karnego wykonawczego Ukrainy. Art. 6 Kodeksu karnego wykonawczego Ukrainy stanowi zatem, że resocjalizacja jest świadomym przywróceniem skazanego statusu społecznego pełnoprawnego członka społeczeństwa; jego powrót do niezależnego, powszechnie akceptowanego życia społecznego i normatywnego w społeczeństwie. Mówi się również, że koniecznym warunkiem resocjalizacji jest poprawka skazanego. W odniesieniu do rehabilitacji pojęcie to jest rzadko stosowane w ukraińskim prawie karnym, ale jest dość rozpowszechnione w zagranicznej teorii i praktyce prawa. Termin rehabilitacja pojawił się po II wojnie światowej w Anglii i Stanach Zjednoczonych Ameryki, gdzie wypracowano jego zasady, które stały się podstawą koncepcji rehabilitacji chorych i niepełnosprawnych. Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia rehabilitacja to zintegrowane i skoordynowane wykorzystanie działań medycznych, społecznych, edukacyjnych i zawodowych w celu szkolenia lub przekwalifikowania osoby niepełnosprawnej do maksymalnego poziomu funkcjonalności. Powszechnie uznaje się, że wyróżnia się trzy rodzaje rehabilitacji: rehabilitację medyczną, wychowawczą i społeczną. Resocjalizacja jest podobna do rehabilitacji, ale w przeciwieństwie do niej obejmuje okres postpenitencjarny. Zaczyna się od momentu, kiedy skazanyj trafia do zakładu poprawczego, przejawia się pośrednio, głównie w zakresie przygotowania skazańca do zwolnienia, a kończy dopiero jego powrotem do samodzielnego życia w społeczeństwie. Rehabilitacja we współczesnym sensie jest pojęciem najbardziej ogólnym i obejmuje w swojej treści proces korekcji i resocjalizacji, dlatego rozpoczyna się na etapie postępowania przygotowawczego i trwa po zwolnieniu osoby, aż do jej powrotu do samodzielnego życia w społeczeństwie. Wskazane jest unowocześnienie terminologii ukraińskiej i

ujednolicenie jej zgodnie z międzynarodowymi aktami prawnymi, gdzie zamiast korekty i resocjalizacji skazanych stosuje się pojęcie resocjalizacji.

Kluczowe słowa: prawo kryminalne wykonawcze, resocjalizacja, reintegracja, rehabilitacja skazanych

---

1. Wprowadzenie

Kutepow, M. (2017) [1] Resocjalizacja jest jedną z koncepcji społecznych stosowanych w socjologii, psychologii, kryminologii i innych naukach. Resocjalizacja jest, oczywiście, obiektywnie związana z koncepcją socjalizacji.

W latach osiemdziesiątych XX wieku ukształtowała się ideologiczna koncepcja resocjalizacji przestępców. Wynikało to z wpływu ruchu na rzecz humanizacji warunków odbywania kary pozbawienia wolności. Głównym celem koncepcji jest resocjalizacja przestępców w okresie izolacji od społeczeństwa i adaptacji społecznej w okresie postpenitencjarnym [2].

Kutepow, M. (2017) [1] Pojęcie resocjalizacji po raz pierwszy pojawiło się w ustawodawstwie ukraińskim w 2004 roku wraz z przyjęciem nowego Kodeksu karnego wykonawczego Ukrainy. Art. 6 Kodeksu karnego wykonawczego Ukrainy stanowi zatem, że resocjalizacja jest świadomym przywróceniem skazańca statusu społecznego pełnoprawnego członka społeczeństwa; jego powrót do niezależnego, powszechnie akceptowanego życia społecznego i normatywnego w społeczeństwie. Mówi się również, że koniecznym warunkiem resocjalizacji jest poprawka skazańca [3].

2. Analiza przepisów ustawodawstwa ukraińskiego codo resocjalizacji

Analiza przepisów części 3 art. 6 Kodeksu karnego wykonawczego Ukrainy wykazała, że środki poprawcze i resocjalizacji obejmują procedurę wykonania i odbywania kary (reżim). Wskazuje się również, że skazani skierowani z punktu kwarantanny, diagnostyki i dystrybucji są przetrzymywani w punkcie resocjalizacyjnym.Za punkt wyjścia resocjalizacji można więc uznać okres rozpoczynający się po czternastodniowym inspekcji i kończący się zgodnie z przepisami art. 6 dopiero z powrotem skazańca do samodzielnego życia społecznego i normatywnego w społeczeństwie. Art. 6 ust. 3 Kodeksu karnego wykonawczego Ukrainy określa środki poprawiania i resocjalizacji skazańców [3].

Kutepow, M. (2017) [1] Według krajowych naukowców resocjalizację należy rozpatrywać jako dwuetapową – penitencjarną (w czasie odbywania kary) i postpenitencjarną (po zwolnieniu z odbywania kary). *Stiepaniuk, A., Trubnikow, V.* (1992) [4] Resocjalizację s skazańców należy traktować jako etap przygotowawczy do kolejnego etapu postpenitencjarnego.

Głównymi przejawami resocjalizacji, zgodnie z definicją z art. 6 Kodeksu karnego wykonawczego Ukrainy, są:

1) świadome przywrócenie skazańcu statusu społecznego pełnoprawnego członka społeczeństwa;

2) jego powrót do samodzielnego, powszechnie akceptowanego życia społecznego i normatywnego w społeczeństwie [3].

W okresie prepenitencjarnym skazaniec przebywa w areszcie śledczym do czasu skierowania do określonego zakładu poprawczego, co oznacza, że ten okres życia skazańca jest daleki od statusu pełnoprawnego członka społeczeństwa lub niezależne, powszechnie akceptowane życie społeczne i normatywne w społeczeństwie. Świadomość winy i ponowne przemyślenie wartości po ogłoszeniu wyroku skazańcu nie zawsze występuje, zachowanie skazańca jest dość zmienne i w swojej treści nie zawsze prowadzi do sprostowania. W przyszłości miejsca pozbawienia wolności mają w większości skutek odwrotny, przyczyniają się do utraty więzi użytecznych społecznie i adaptacji do środowiska więziennego, dlatego niezbędne są działania przygotowujące skazańca do zwolnienia. Oznacza to, że resocjalizacja jest pojęciem podrzędnym w stosunku do korekcji i edukacji. Funkcjonuje ona w ramach etapu penitencjarnego i postpenitencjarnego, przy czym etap penitencjarny w kontekście resocjalizacji jest bardziej odpowiedni do rozważenia jako etap przygotowawczy do etapu postpenitencjarnego.

3. Analiza przepisów ustawodawstwa ukraińskiego codo rehabilitacji

Prorok, N. (2018) [5] W odniesieniu do rehabilitacji pojęcie to jest rzadko stosowane w ukraińskim prawie karnym, ale jest dość rozpowszechnione w zagranicznej teorii i praktyce prawa. Termin rehabilitacja pojawił się po II wojnie światowej w Anglii i Stanach Zjednoczonych Ameryki, gdzie wypracowano jego zasady, które stały się podstawą koncepcji rehabilitacji chorych i niepełnosprawnych. Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia rehabilitacja to zintegrowane i skoordynowane wykorzystanie działań medycznych, społecznych, edukacyjnych i zawodowych w celu szkolenia lub przekwalifikowania osoby niepełnosprawnej do maksymalnego poziomu funkcjonalności. *Liseniuk W.* (2012) [6] Powszechnie uznaje się, że wyróżnia się trzy rodzaje rehabilitacji: rehabilitację medyczną, wychowawczą i społeczną. *Shkrabyuk, V., Fedik, O.* (2018) [7] Jako system obejmuje zespół poszczególnych podsystemów i ich relacji: kliniczno-biologiczna (rozwiązywanie problemów homeostazy, adaptacji, kompensacji); socjopsychologiczna (analiza problemów komunikacji, relacji); społeczno-ekonomiczna (analiza odpowiednich kosztów, ekonomiczna wykonalność działań rehabilitacyjnych), prawna (opracowanie norm prawnych).

Prawo karne Ukrainy również zawiera pojęcie rehabilitacji, ale w innym kontekście. I tak w części 4 art. 88 Kodeksu Karnego Ukrainy mówi się, że osoby, które zostały zrehabilitowane, są uznawane za niekarane [8]. Z powyższego można wywnioskować, że rehabilitacja to przywrócenie statusu prawnego osobom nielegalnie skazanym. W ukraińskim słowniku prawa karnego wskazuje się również, że resocjalizacją skazańca jest przywrócenie skazańcu statusu społecznego pełnoprawnego członka społeczeństwa, co następuje poprzez: a) przywrócenie praw; b) przywrócenie dobrego imienia osoby niewinnie poddanej represjom lub bezprawnie pociągniętej do odpowiedzialności prawnej. *Denisov, S., Denisova, T.* (2020) [9]

Rehabilitacja osoby następuje w wyniku wydania uniewinnienia, postanowienia (określenia) o zamknięciu sprawy za nieobecnością wydarzenia czy cechów przestępstwa, a także postanowienia o umorzeniu sprawy z powodu wykroczenia administracyjnego. Rehabilitacja jest także podstawą zwolnienia od odbywania kary.

Rehabilitacja jest ściśle związana z resocjalizacją, ale tylko w okresie postpenitencjarnym, czyli po zwolnieniu skazańca, z powtórnym przejściem procesu adaptacyjnego. *Łazarenko, L.* (2017) [10] Resocjalizacja jest pojęciem szerszym niż resocjalizacja, gdyż obejmuje również okres penitencjarny, czyli okres odbywania kary w miejscach pozbawienia wolności. *Kutepow, M.* (2017) [1] Istnieje opinia, że rehabilitacja obejmuje badanie problemów skazańca, zasobów osobistych jednostki potrzebującej adaptacji społecznej, pomoc w rozwiązywaniu problemów mieszkaniowych, zatrudnienia, korektę cech indywidualnych, utrudniających adaptację; udzielanie porad w zakresie rozwiązywania problemów domowych i innych; ochrona praw i reprezentacja interesów zwolnionego sprawcy; neutralizacja negatywnego wpływu otoczenia społecznego; realizacja wsparcia psychologicznego.

Forsberg, L., Douglas, T. (2020) [11] Rehabilitacja powinna być rozpatrywana w pięciu kontekstach:

1) jako praca mająca na celu zmniejszenie szkód wyrządzonych przez sprawcę w stosunkach społecznych;

2) jako praca mająca na celu zmniejszenie stopnia nawrotu;

3) jako terapię (działalność medyczno-psychologiczna);

4) jako moralna doskonałość przestępcy;

5) jako przywrócenie cech moralnych i więzi społecznych osoby.

Czaly, I. (2021) [12] Kryminolog ukraiński Igor Czały uważa rehabilitację za złożony proces utrwalania, nabywania lub przywracania przez skazanych lub zwolnionych funkcji i umiejętności niezbędnych do normalnego (praworządnego) życia w społeczeństwie, w tym rehabilitacji społecznej, pedagogicznej, medycznej, zawodowej. *Czaly, I.* (2021) [12] Większość publikacji naukowych poświęcona jest dziś albo resocjalizacji skazańców, albo ich korekcie, albo adaptacji społecznej, reintegracji lub readaptacji takich osób. Jednocześnie dość często można zaobserwować przemieszanie wszystkich tych pojęć i brak systematycznego procesu realizacji określonych działań. *Czaly, I.* (2021) [12] Sam autor zauważa, że w procesie odbywania kary sprostowanie nie zawsze jest osiągane, a resocjalizacja w tym okresie jest generalnie niemożliwa, dlatego zasadne jest mówienie o możliwości rehabilitacji i zarówno na etapie odbywania kary, jak i po zwolnieniu. Zachowanie, nabycie lub przywrócenie przez jednostkę funkcji i umiejętności niezbędnych do normalnego życia w społeczeństwie może również nastąpić na etapie postępowania przygotowawczego, niezależnie lub pod wpływem organów ścigania.

Czaly, I. (2021) [12] Treść pojęcia dostarczonego przez Igora Czałego obejmuje korektę i resocjalizację skazańców w ich rozumieniu prawodawczym, autor rozważa rehabilitację szerzej niż jej współczesną regulację legislacyjną, nadaje pojęciu treść tkwiącą w nim w międzynarodowych aktach prawnych. Zatem w rozumieniu Organizacji Narodów Zjednoczonych, to rehabilitacjf to szeroki wachlarz działań

mających na celu nakłonienie sprawcy do powstrzymania się od popełniania nowych przestępstw i przywrócenie mu statusu obywatela praworządnego [13].

W związku z brakiem prawodawczej interpretacji rehabilitacji w ustawodawstwie ukraińskim, w celu wyjaśnienia tego pojęcia w kontekście ustawodawstwa penitencjarnego zwracamy się do art. 99 Kodeksu karnego wykonawczego Ukrainy [3]. Z artykułu wynika, że skazani po raz pierwszy na karę pozbawienia wolności za przestępstwa popełnione przez zaniedbanie, drobne przestępstwa, a także skazani przeniesieni z miejsca resocjalizacji są przetrzymywani w ośrodku resocjalizacyjnym, reżim dla takich skazanych jest znacznie osłabiony. Rehabilitacja jest więc pojęciem szerszym, a więc pojęciem podrzędnym w stosunku do korekcji, wychowania, resocjalizacji i adaptacji skazańców [14]. Uważa się, że różnica między resocjalizacją a rehabilitacją, zdaniem ustawodawcy krajowego, polega na trwałości więzi społecznych skazańcu, zatem z punktu widzenia prawa rehabilitację niektórych kategorii skazańców można rozpocząć od przeniesienia z miejsce kwarantanny, diagnostyki i dystrybucji (14 dni) i kończy się z chwilą zwolnienia osoby z miejsca pozbawienia wolności [3].

Denisov, S., Zaika, D. (2021) [15] Należy zauważyć, że w kontekście dostosowywania ustawodawstwa ukraińskiego do standardów międzynarodowych właściwsze byłoby posługiwanie się pojęciami resocjalizacji i reintegracji, co obserwuje się w większości międzynarodowych aktów prawnych, w tym ratyfikowanych przez Ukrainę.

4. Zakończenie

Podsumowując, zauważamy, że resocjalizacja jest podobna do rehabilitacji, ale w przeciwieństwie do niej obejmuje okres postpenitencjarny. Zaczyna się od momentu, kiedy skazaniec trafia do zakładu poprawczego, przejawia się pośrednio, głównie w zakresie przygotowania skazańca do zwolnienia, a kończy dopiero jego powrotem do samodzielnego życia w społeczeństwie.

Rehabilitacja we współczesnym sensie jest pojęciem najbardziej ogólnym i obejmuje w swojej treści proces korekcji i resocjalizacji, dlatego rozpoczyna się na etapie postępowania przygotowawczego i trwa po zwolnieniu osoby, aż do jej powrotu do samodzielnego życia w społeczeństwie.

Wskazane jest unowocześnienie terminologii ukraińskiej i ujednolicenie jej zgodnie z międzynarodowymi aktami prawnymi, gdzie zamiast korekty i resocjalizacji skazańców stosuje się pojęcie resocjalizacji.

Bibliografia

1) Кутєпов М. (2017). Щодо деяких аспектів ресоціалізації засуджених. *Порівняльно-аналітичне право.* № 4. с. 228–231. Retrieved from: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/520355.pdf (accessed 15.07.2022).

2) Vikipediia (2022) Resocjalizacja [Resocjalizacja]. Retrieved from: https://pl.wikipedia.org/wiki/Resocjalizacja (accessed 15.07.2022).
3) Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. Кримінально-виконавчий кодекс України. Дата оновлення 08.08.2021. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15 (accessed 15.07.2022).
4) Степанюк А., Трубников В. (1992). Исполнение наказания в виде лишения свободы и особенности постпенитенциарной адаптации освобожденных : учебное пособие. Киев. Изд-во УМК ВО. 95 с.
5) Пророк Н. (2018). Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посібник. Т 1. 208 с. Т 1. 208 с. Retrieved from: https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/430805.pdf (accessed 15.07.2022).
6) Лисенюк В. (2012). Реабілітаційна медицина: основні поняття та дефініції. *Міжнародний неврологічний журнал*. № 8. с. 29–33. Retrieved from: http://www.mif-ua.com/archive/article/34537 (accessed 15.07.2022).
7) Шкрабюк В., Федик О. (2018). Соціально-психологічна реабілітація осіб, засуджених до позбавлення волі. *Молодий вчений*. № 11(63). с. 55–59. Retrieved from: https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3417 (accessed 15.07.2022).
8) Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Кримінальний кодекс України. Дата оновлення 08.08.2021. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (accessed 15.07.2022).
9) Денисов С., Денисова Т. (2020). Кримінально-виконавче право. Словник-довідник. Чернігів : Десна Поліграф. 712 с.
10) Лазаренко Л. (2017). Застосування реабілітаційного підходу під час виконання кримінальних покарань як умова успішного виправлення засуджених. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. № 1. с. 182–189. Retrieved from: https://visnykpau.com/index.php/journal/article/view/63 (accessed 15.07.2022).
11) Forsberg L., Douglas T. (2020). What is Criminal Rehabilitation? *Criminal Law and Philosophy*. p. 1–24. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/346079147_What_is_Criminal_Rehabilitation (accessed 15.07.2022).
12) Чалий І. (2021). Соціальна реабілітація засуджених : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Класичний приватний університет. Запоріжжя. 218 с.
13) Вводное руководство по вопросам предупреждения рецидивизма и социальной реинтеграции правонарушителей. (2019).ООН. Вена, 160 с. Retrieved from: https://unov.tind.io/record/69250 (accessed 15.07.2022).
14) Vikipediia (2022) Rehabilitacja prawna [Rehabilitacja prawna]. Retrieved from: https://pl.wikipedia.org/wiki/Rehabilitacja_prawna (accessed 15.07.2022).
15) Денисов С., Заїка Д. (2021). Міжнародно-правові стандарти щодо виправлення та ресоціалізації засуджених. *Вісник пенітенціарної асоціації України.* № 1(15). с. 49–66. Retrieved from: https://visnykpau.com/index.php/journal/article/view/471 (accessed 15.07.2022).